

ANNIVERSARY TIME: 155 YEARS OF ART-RELATED EDUCATION IN IAȘI. THE CRISIS YEARS UP TO THE MOMENT 1989. ARTISTIC LIBERALIZATION

Ioana-Iulia Olaru

Assist. Prof., PhD, "George Enescu" University of Arts, Iași

Abstract: Being out of service since 1950, the art school from Iași will appear again ten years later as the Faculty of Drawing inside the Pedagogical Institute of 3 years. The re-appearance of the Faculty of Arts takes place in 1977, inside the Conservatoire George Enescu. The teachers who had been forced to leave Iași and go to the Institutes from Bucharest or Cluj receive young graduates who are on their way towards affirmation; moreover, an administrative consolidation takes place. Art, which is now open to challenges and experiments, knows a perpetual evolution, despite the communist ideologic system from the last five years before the revolution from 1989.

Keywords: Conservative, Abstract Expressionism, expressive, rector, dean, communism.

În condițiile crizei economice (care a dus și la o diminuare a bugetului învățământului), la care se adaugă și regresul vieții cultural-artistice, după ce trecuse prin două războaie și printr-o desființare în anul 1950 (după ce fusese transformată din Academie în Institut de Arte Frumoase), școala artistică ieșeană renaște în 1960 sub forma Facultății de Desen din cadrul Institutului Pedagogic de 3 ani, unde s-a întors o parte dintre vechii profesori ai Institutului și ai Liceului *Octav Băncilă*, cărora li se adaugă și noi veniți, tineri absolvenți ai institutelor din București și din Cluj. Criza social-culturală a timpului are ca reacție sporirea accentului pus pe pregătirea profesională, a interesului cadrelor universitare și al învățăceilor pentru obținerea performanțelor artistice¹. În plină afirmare artistică sunt acum mari nume care se adaugă personalităților consacrate, în contextul unei situații fluctuante, în care Facultatea de Desen a devenit în anii 70 o subsecție a secției Sport a Facultății de Istorie-Filosofie-Sport a Universității *Alexandru Ioan Cuza*². Tot în condițiile regimului comunist și a noii ideologii, din fericire se adoptă soluția reînființării unei Facultăți de Arte Plastice integrate din 1977 Conservatorului *George Enescu*, tradiția învățământului artistic universitar regăsindu-se în cea existentă încă în anul 1949.

Așadar, pe la mijlocul anilor 60, o relaxare se face simțită, prin contacte și schimburi cu Occidentul, și mai ales prin realizări care vor deschide drum mișcărilor culturale viitoare. Teoria *realismului socialist* va lăsa tot mai mult locul reconsiderării valorilor culturii naționale. Din păcate, din anul 1971, o dată cu revoluția culturală românească, viața economică, socială și culturală va înainta pe o pantă tot mai înclinată spre involuție, *romantismul revoluționar* fiind noul concept impus.

¹ Mihail Cozmei, *Pagini din istoria învățământului artistic modern din Iași la 150 de ani*, Iași, Ed. Artes, 2010, p.218

² Valentin Sava, *Învățământul artistic național ieșean și vocația lui europeană*, Iași, Ed. Artes, 2010, p.57

Un sculptor care și-a întemeiat creația pe tradiție, fără să facă abstracție de înnoirile și cerințele artei moderne, Iftimie Bârleanu (1916-1986) este absolvent al Academiei de Belle Arte din Iași (în anul 1945)³. A fost cadru didactic în învățământul liceal și profesor și șef de lucrări la Institutul de Arte Plastice din Iași⁴. Influența maestrului său, Ion Irimescu, se regăsește în opera lui, o dată cu înclinația spre valorizarea materialului, precum și cu respectul pentru structurile sintetice și pentru interesul acordat analizei psihologice a modelelor. Îndelungul meșteșug și naturalețea cu care dă viață materiei înalță sculptura sa la nivelul cerințelor moderne.

Elev al măștrilor Corneliu Baba, Otto Briese, Ion Irimescu și Nicolae Popa la Academia de Arte Frumoase din Iași, între anii 1939 și 1944, Ștefan Hotnog (1920-1993) va studia apoi grafica la Praga (în perioada 1947-1948), la Școala superioară Artístico-Industrială. Cariera sa didactică se va desfășura în învățământul liceal, fiind profesor de desen la Liceul Comercial de Băieți din Iași (1946-1947), la Piatra Neamț (1949-1966), dar și lector la Institutul pedagogic de trei ani din Iași⁵, între anii 1966 și 1980⁶. Uneori delicate, alteori monumentale, lucrările sale pun în valoare formele cu o vizibilă volumetrie geometrică, clar construite, cu linii precise, în spațiul compozițiilor metodic elaborate. Treptat, desenul se pierde, culoarea se catifelează, tușa devine spontană. Totul duce spre tensiune în lucrările sale.

Un nume reprezentativ pentru această perioadă de plină criză este și Vladimir Florea (1922-1984). Fost elev al Academiei ieșene de Arte Frumoase, pe care a absolvit-o în anul 1946, la clasa maestrului Ion Irimescu, Vladimir Florea a urmat și el o carieră didactică la instituția care l-a format, devenind, din 1962, asistent (la disciplinele Modelaj și Desen artistic), lector⁷, apoi, în 1977, conferențiar la Facultatea de Desen⁸. Aceasta, transformată în același an, 1977, în Facultatea de Arte Plastice din cadrul Conservatorului din Iași, a primit un nou sediu (unde va funcționa până în 1982): în fosta *Casă Balș*, de pe strada Cuza-Vodă, nr.29 (o parte a activităților didactice și de atelier au fost găzduite în continuare de localul din Copou al Institutului de Educație Fizică și Sport de pe strada Toma Cozma)⁹. Vladimir Florea a căutat esența, echilibrul, firescul, în lucrări ce pun în evidență calitățile materialului. A urmărit relevarea vieții lăuntrice, a caracterului personajelor sale.

După ce a fost elev al maestrului Catul Bogdan la Institutul de Arte din București (secția Pictură), pe care îl absolvă în 1961¹⁰, Ion Neagoe (1933-1991) se stabilește în 1964 la Iași, unde își va urma impunătoarea carieră artistică și didactică. Va contribui la ridicarea prestigiului învățământului artistic din capitala Moldovei, devenind pe rând asistent, lector și apoi conferențiar la Facultatea de Desen, devenită din 1977 Facultatea de Arte Plastice a Conservatorului *George Enescu*¹¹ (la catedra de Arte Decorative și Design). Talentul

³Valentin Ciucă, *Un secol de arte frumoase la Iași*, Iași, Ed. ART XXI, 2004, p.150

⁴<http://ler.is.edu.ro/~cr/index.php?page=person&id=184>

⁵Valentin Ciucă, *Un secol...*, p.177

⁶<http://www.ziarulevenimentul.ro/stiri-2/Casa%20si%20gradina/pictorul-stefan-hotnog--301257.html>

⁷<http://www.ziarulevenimentul.ro/stiri-2/Casa%20si%20gradina/sculptorul-vladimir-florea--237461.html>

⁸Valentin Ciucă, *Un secol...*, p.168

⁹Valentin Sava, *op. cit.*, p.60

¹⁰Valentin Ciucă, *Dicționarul ilustrat al artelor frumoase din Moldova. 1800-2010*, Iași, Ed. ART XXI, 2011, s.v. *Neagoe Ion*, p.338

¹¹Idem, *Un secol...*, p.248

pedagogic va fi dublat de o creație artistică în care va îmbina – în îndelung elaboratele sale compoziții pline de viață (foarte multe dintre ele, portrete) – coloritul rafinat, cu organizarea formelor în spațiu.

Și el elev al Institutului de Artă de la București (pe care îl absolvă în anul 1963 la clasa de Pictură a maestrului Corneliu Baba), Francisc Bartok (1937-1987) a profesat în învățământ la Iași, unde a fost din 1963 cadru didactic¹² al Facultății de Desen, devenită din anul 1977 Facultatea de Arte Plastice a Conservatorului ieșean. Cariera artistică o va continua în Franța din 1982, unde se va stabili (după ce emigrase mai întâi în Italia)¹³. Meditația în fața existenței îl va conduce în arta sa spre căutarea esențelor, a semnificației realității. Acestea vor fi atinse într-o pictură care va păstra misterul în formele sale cu contur estompat, dar a căror consistență există, tradusă în pasta frământată¹⁴, la care se adaugă cromatismul puternic și sobru, având ca rezultat o sinteză între expresionismul abstract și o figurare nostalgică.

Absolvent (în anul 1961) al Institutului bucureștean, Nicolae Mătyus (1938-1981) a ajuns la Iași, unde și-a urmat cariera didactică, ca asistent și lector la Institutul de desen și, din 1977, la nou-înființata Facultate de Arte (după ce din anul 1962 fusese profesor la Școala Medie de Muzică și Arte Plastice *Octav Băncilă*)¹⁵. A îndrumat secția Pictură, seria anului 1979, până la trecerea sa în neființă, în 1981¹⁶. Și la el realitatea este redată cu ajutorul expresionismului¹⁷. Formația sa decorativă (la secția Artă monumentală) l-a condus la lucrări de mare amploare, inclusiv mozaicuri, cu o arhitectură riguros alcătuită, urmărind mereu geometrizarea în dialog cu lirismul unei palete cromatice contrastante, dar armonioase. Stilizarea și sinteza îi caracterizează compozițiile, iar naturalețea, personajele.

După studii la Academia ieșeană de Arte Frumoase (absolvite în 1948, la secția Sculptură), la care se adaugaseră trei ani de medicină, Vasile Condurache (1919-1999) a devenit cadru didactic în învățământul liceal și, din 1959, cadru universitar (lector, conferențiar, profesor) la Facultatea de Desen, unde a fost profesor de Anatomie artistică și comparată, iar din 1978, îndrumător al secției Sculptură. Ca artist, ne-a lăsat o operă în care lecția maestrului său, Ion Irimescu, la care se adaugă influența artei populare, se regăsesc în aplecarea spre sinteză. Atât în ceea ce privește căutarea esenței lucrurilor, cât și în simplificarea mijloacelor de expresie artistică. Expresivitatea formelor sale masive nu lasă loc detaliilor nesemnificative. Modelajul este delicat, chiar dacă nu poetizează realitatea.

Fostul student al măștrilor Jean L. Cosmovici, Nicolae Popa și Corneliu Baba la Academia de Arte Frumoase din Iași (pe care o începe în 1940), Constantin Radinschi (1920-2003) urcă și el treptele carierei didactice, din 1946 în învățământul liceal, la Liceul de băieți *Grigore Ghica Vodă* din Dorohoi, apoi la Facultatea de Desen (din anul 1962), după care devine lector la noua Facultate de Arte Plastice din cadrul Conservatorului (predând în paralel, între anii 1970-1980, cursul de Design la Universitatea tehnică *Gheorghe Asachi* din

¹²*Ibidem*, p.200

¹³ Valentin Sava, *op. cit.*, p.59

¹⁴ Vasile Drăguț, Vasile Florea, Dan Grigorescu, Marin Mihalache, *Pictura românească în imagini*, București, Ed. Meridiane, 1976, p.408

¹⁵ Valentin Ciucă, *Dicționarul...*, s.v. *Matyus Nicolae*, p.305

¹⁶ Valentin Sava, *op. cit.*, p.59

¹⁷ Vasile Drăguț, Vasile Florea, Dan Grigorescu, Marin Mihalache, *Pictura românească în imagini*, București, Ed. Meridiane, 1976, p.408

Iași)¹⁸. Rațiunea își dă mâna cu afectul în arta sa, în care expresia intră în dialog cu impresia. Sinteza și evitarea pitorescului și a facilului nu maschează însă sentimentul de bucurie în fața spectacolului unei naturi pe care o umanizează. Transparența luminii se adaugă rafinementului paletelor cromatice luminoase.

După transformarea Școlii de Arte din Iași în Institut pedagogic de trei ani, proaspătul absolvent Dan Hatmanu (n. 1926) va studia la București. Întors la Iași, acest adevărat simbol al artelor vizuale ieșene, dar și europene, își va urma din 1960 (și până în 1990) cariera didactică la noul Institut, iar după înființarea Facultății de Arte Plastice aparținând Conservatorului *George Enescu*, va fi profesor aici. Îndrumător al secției Pictură-Restaurare-Profesor de desen al primului an universitar 1977/78, Dan Hatmanu a deținut și funcția de decan, între anii 1968 și 1972¹⁹, precum a fost și rector al Conservatorului între anii 1984 și 1990, implicându-se activ și cu succes în lupta împotriva desființării acestuia. (În agitații ani 80, Facultatea de Arte Plastice a primit, din 1982, spații în fostul Seminar *Veniamin Costache* din clădirea vechiului palat al lui Mihail Sturza, în schimb, pierzând treptat vechile ateliere din Copou. Va ocupa acest sediu până la revenirea clădirii Seminarului în patrimoniul Bisericii Ortodoxe, după 1990, aceasta devenind sediul Facultății de Teologie Ortodoxă)²⁰. Studiile la Petersburg (la Academia Repin, între 1962 și 1963) și în Franța (la Academia liberă din Paris, între 1960 și 1965²¹, precum și la Institutul internațional de studii pedagogice din Sèvres, 1964-1965)²², dar și cu maestrul său, Corneliu Baba, care i-a fost profesor atât la Iași cât și la București²³, și-au pus amprenta asupra strălucitei sale creații artistice. Dan Hatmanu depășește cadrul facil al pitorescului, căutând spiritul locurilor, cât și al personajelor, cărora le dezvăluie și le analizează umanitatea cu un ascuțit simț al observației, în nota sa personală²⁴, ludică. Depășește, de asemenea, realismul, orientându-se spre sinteză. În permanentă căutare de noi mijloace de expresie, stilizarea este cea care îi caracterizează desenul elegant, iar sobrietatea își pune amprenta asupra paletelor sale coloristice.

Nume de rezonanță al artei ieșene, Adrian Podoleanu (1928-2010), fostul student al Institutului de Arte Plastice *Ion Andreescu* din Cluj-Napoca (pe care îl absolvă în anul 1957²⁵ la secția Pictură), va deveni la Iași profesor în învățământul liceal, iar din 1962, cadru didactic la Facultatea de Desen, apoi la Facultatea de Arte Plastice (a Conservatorului), pe care o va conduce în calitate de decan din anul 1990²⁶. Remarcabil colorist, Adrian Podoleanu este un reprezentant de seamă al școlii ieșene, dar și naționale de pictură. Oarecum opus lui Dan Hatmanu²⁷, la el aparenta spontaneitate impresionistă are ca premisă un îndelung proces de elaborare, în care sensibilitatea și lirismul nu ascund nici ansamblul echilibrat al formelor, dar

¹⁸Valentin Ciucă, *Dicționarul...*, s.v. *Radinschi Constantin*, p.407

¹⁹<http://convorbiri-literare.ro/?p=1195>

²⁰Valentin Sava, *op. cit.*, p.216

²¹Valentin Ciucă, *Un secol...*, p.174

²²http://ro.wikipedia.org/wiki/Dan_Hatmanu

²³Constantin Prut, *Dicționar de artă modernă*, București, Ed. Albatros, 1982, p.186, s.v. *HATMANU, Dan*

²⁴Vasile Drăguț et. al., p.407

²⁵Valentin Ciucă, *Un secol...*, p.189

²⁶Valentin Sava, *op. cit.*, p.63

²⁷ Vasile Florea, *Artă românească modernă și contemporană*, vol. II, *Sec. XIX – prima jumătate a sec. XX*, București, Ed. Meridiane, 1982, p.360

nici detaliile; nici armonizarea muzicală a griurilor, brunurilor și a albastrurilor delicate²⁸, dar nici dinamismul și vibrația acestora. Meditația în fața spectacolului lumii este cea a unui visător rațional.

Venit și el din Cluj-Napoca, unde urmasse cursurile Institutului de Arte Plastice (absolvite în anul 1955), Dumitru Căileanu (n. 1930) va fi din 1960 lector al Institutului de desen de trei ani din Iași și, ulterior, profesor al Facultății de Desen a Universității de Arte²⁹ (după ce anterior, din anul 1957, fusese profesor la Școala *Octav Băncilă*). La Facultatea ieșeană, a îndrumat secția Sculptură. (Începând cu seriile 1979 și 1980, Facultatea a atins numărul total de studenți pentru o perioadă de școlarizare de patru ani)³⁰. Pe plan artistic, originalitatea lucrărilor sale rezidă în calitățile decorative ale volumelor solid construite, pe linia tradiției sculpturii în lemn. Opțiunea pentru metafora plastică, pentru notele romantice sau moderne în ceea ce privește tehnica – sunt caracteristici ale operei sale.

Absolvent al Institutului de Arte Plastice *Nicolae Grigorescu* din București (secția Ceramică), Ion Antonică (1937-2002) și-a urmat și el cariera didactică în Iași, din 1961 fiind profesor la Liceul *Negruzzi* din Iași, iar din 1962, lector și conferențiar la Facultatea de Desen³¹, devenită apoi Facultatea de Arte Plastice a Academiei, unde a predat cursuri de Desen tehnic și proiectiv, Desen artistic pentru sculptură, Decorativă generală, Studiul sculpturii, Tehnici de transpunerea sculpturii³². În ceea ce privește creația artistică, lumea satului este cea care îl atrage și pe care o evocă simplu, dar expresiv, în sculpturile sale, filonul popular făcându-și simțită prezența; dar grefează provocări moderne, vizibile în stilizarea volumelor, în rafinate poetizări, în tenta expresionistă a tensiunii sufletești a personajelor sale. Remarcabil ceramist, la el viziunea decorativă se concretizează în materialitatea pământului modelat.

Șef de colectiv din 1980 și până în 1989 al Facultății de Arte Plastice³³, Corneliu Ionescu (1938-2011) s-a implicat activ, în acești ani problematici, în consolidarea învățământului artistic, perfecționând programele pentru a le face compatibile cu cele ale celorlalte institute de artă din țară și consolidând tradiția școlii artistice ieșene. Fostul absolvent al Institutului de artă bucureștean în 1963 (la clasa maestrului Corneliu Baba³⁴), Corneliu Ionescu a devenit în același an cadru didactic al Facultății de Desen, transformată în Facultatea de Arte Plastice a Conservatorului. A fost și îndrumător din anul 1981 al specializării Pictură (pe care o preia după decesul lui Nicolae Mătyus). Remarcabilă este și cariera artistică a acestui mare colorist, un nume de referință al artei ieșene, care comunică prin petele ritmice de culoare, plate sau vibrante, care încântă, dar și intrigă. Și aceasta cu atât mai mult cu cât realitatea în compozițiile sale este transfigurată, treptat, abstracția caracterizându-i formele libere; rezultatul este o artă de o certă inteligență plastică, în care, la monumentalitatea viziunii și la stilizarea formelor, se adaugă forța cromatică.

²⁸Claudiu Paradais, *Muzeul de artă din Iași*, Iași, Ed. Sedcom Libris, 2010, p.115

²⁹Valentin Ciucă, *Un secol...*, p.156

³⁰Valentin Sava, *op. cit.*, p.59

³¹Valentin Ciucă, *Un secol...*, p.197

³²<http://ioanantonica.ro/biografie.htm>

³³Valentin Sava, *op. cit.*, p.65

³⁴Valentin Ciucă, *Dicționarul...*, s.v. *Ionescu Corneliu*, p.263

Absolvent (în anul 1966) al Institutului bucureștean de Arte *Nicolae Grigorescu* la clasa maestrului Corneliu Baba, Dimitrie Gavrilean și-a început la Iași cariera artistică, dar și pe cea didactică (la Liceul de Artă *Octav Băncilă*). Devenit cadru didactic la Facultatea de Desen din anul 1969 și opt ani mai târziu, la Facultatea de Arte Plastice a Conservatorului ieșean, artistul va deține funcția de rector al Universității de Arte *George Enescu* din Iași între anii 2000 și 2004. Este o perioadă în care pictorul și profesorul Dimitrie Gavrilean va demonstra calități de bun organizator și gospodar, având un aport important la îmbunătățirea condițiilor de învățământ în spațiile existente, prin consolidarea și reorganizarea clădirii din Str. Horia nr.7-9, precum și prin dotări cu spații noi, recuperate din patrimoniul Universității Politehnice *Gheorghe Asachi*³⁵. Posesor al unui registru de exprimare plastică deosebit, pe lângă pictura de șevalet, Dimitrie Gavrilean a avut și o carieră prodigioasă ca pictor muralist. Originala sa viziune picturală amintește de altfel de frescele moldovenești, în care iconografia epico-fantastică evocă mitologia populară, în compoziții ludice, pline de candoare, încărcate de misterul străvechii spiritualități. Stilistic, aplecarea sa spre narativism face loc detaliului sugestiv, în construcții dinamice și, în același timp, echilibrate, în care direcția bruegheliană³⁶ se resimte în reorganizarea și unitatea acestei lumi de basm, încărcată de simboluri.

Astfel, într-o perioadă de acută criză a învățământului, nou-înființata Facultate de Arte din 1977 a avut un început timid, o structură incompletă (Ministerul neacordând suficiente locuri pentru specializarea Grafică)³⁷ și un buget restrâns, la care se adaugă și un spațiu meschin. Dar după anii problematici, îmbucurător este că tradiția școlii ieșene de artă a fost reluată, deși sub amenințări de reduceri bugetare și nu numai. Până la răscrucea anului 1989 totuși, evoluția acesteia s-a instalat pe un făgaș ascendent, de consolidare administrativă și de reînprospătare a colectivului didactic cu noi nume, precum și de afirmare a artiștilor pe plan național, prestigiul institutului de învățământ artistic ieșean sporind an de an. Ultimii ani însă, cei de după 1984, s-au constituit într-o perioadă de recul a vieții culturale în general, pe fondul crizei economice și a celei a sistemului ideologic comunist, noile schimbări postrevoluționare apărând astfel tot mai evident necesare.

Artistic, este o perioadă de maximă afirmare a unei arte deschisă mereu experimentărilor și schimbărilor, în care se manifestă noi tendințe și direcții, contradictorii uneori. Dar și veritabile personalități intră în scenă, conturându-și stilul acum: sondând tradiția, arta lor asimilează și noile provocări ale timpului.

BIBLIOGRAPHY:

Cebuc, Alexandru, Florea, Vasile, Lăptoiu, Negoită, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, vol.III, Ed. Arc 2000, București, 2000

Ciucă, Valentin, *Dicționarul ilustrat al artelor frumoase din Moldova. 1800-2010*, Iași, Ed. ART XXI, 2011

Ciucă, Valentin, *Un secol de arte frumoase la Iași*, Iași, Ed. ART XXI, 2004

³⁵Valentin Sava, *op. cit.*, p.88-89

³⁶ Dan Grigorescu, in Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, vol.III, Ed. Arc 2000, București, 2000, p.74

³⁷Valentin Sava, *op. cit.*, p.59

Cozmei, Mihail, *Pagini din istoria învățământului artistic modern din Iași la 150 de ani*, Iași, Ed. Artes, 2010

Drăguț, Vasile, Florea, Vasile, Grigorescu, Dan, Mihalache, Marin, *Pictura românească în imagini*, București, Ed. Meridiane, 1976

Florea, Vasile, *Arta românească modernă și contemporană*, vol. II, Sec. XIX – prima jumătate a sec. XX, București, Ed. Meridiane, 1982

Paradais, Claudiu, *Muzeul de artă din Iași*, Iași, Ed. Sedcom Libris, 2010

Prut, Constantin, *Dicționar de artă modernă*, București, Ed. Albatros, 1982

Sava, Valentin, *Învățământul artistic național ieșean și vocația lui europeană*, Iași, Ed. Artes, 2010

<http://convorbiri-literare.ro/?p=1195>

<http://ioanantonica.ro/biografie.htm>

<http://ler.is.edu.ro/~cr/index.php?page=person&id=184>

http://ro.wikipedia.org/wiki/Dan_Hatmanu

<http://www.ziarulevenimentul.ro/stiri-2/Casa%20si%20gradina/pictorul-stefan-hotnog--301257.html>

<http://www.ziarulevenimentul.ro/stiri-2/Casa%20si%20gradina/sculptorul-vladimir-florea--237461.html>